

Atte Kuismin-Raerinne

Oikeusministeriö
Demokratia- ja julkisoikeusosasto

Automaattista päätöksentekoa koskevan yleislainsäädännön tarve

Kiitämme oikeusministeriötä mahdollisuudesta esittää kuntasektorin näkemyksiä liittyen automaattiseen päätöksentekoon.

Valitettavasti koronavirusepidemian vuoksi emme saaneet koottua ajatuksia kunnista laajasti, mutta jaamme tässä liitteenä saamamme tiedot ja toiveet.

Näiden liitteiden ja muiden tietojemme pohjalta esitämme seuraavaa valmistelussa huomioitavaksi:

1) Yleislainsäädännön tarve

Ottaen huomioon perustuslakivaliokunnan sekä Eduskunnan oikeusasiamiehen esittämät huomiot asian suhteen, automaattisesta päätöksenteosta tulisi säätää yleislailla. Nykyinen tilanne on kuntien kannalta vaikea, kun kunnat eivät pysty hyödyntämään teknologian mahdollistamia tehostuksia toiminnassaan. Erityislainsäädännöllä asian sääntelemineen olisi hyvin haasteellinen ja epätarkoituksenmukainen tehtävä, sillä automaattista päätöksentekoa pystyttäisiin jo nyt hyödyntämään hyvin monella eri toimialalla ja se hidastaisi huomattavasti teknologian käyttöönottoa eri toimialoilla. Toisaalta kuntien osalta mahdollisena erityislainsäädäntöratkaisuna olisi automaattista päätöksentekoa koskeva säännös kuntalaissa, jolloin mahdollisilta ristiriitatilanteilta yleislain kanssa vältyttäisiin.

2) Virkavastuu

Esitetyt ongelmat virkavastuussa voidaan välttää säätämällä yleislainsäädännössä tarkasti automaattisen päätöksenteosta vastuussa olevan henkilön määräytymisestä. Lisäksi lainvalmistelussa tulisi ottaa huomioon virkavastuun tarkoitus. Virkavastuu on olemassa, jotta päätöksiä tekevä luonnollinen henkilö voidaan saattaa vastuuseen hänen lievää huolimattomuutta suuremmalla tuottamuksella aiheuttamasta vahingosta. Koneen tehdessä päätöksiä ei voitane puhua tuottamuksesta. Vain, jos henkilö X lievää huolimattomuutta suuremmalla tuottamuksella aiheuttaa koneen tekemät virheet, voitaisiin puhua tuottamuksesta. Koneella ei ole samanlaisia inhimillisiä luonteenpiirteitä, joiden vuoksi virkavastuusta on säädetty.

3) Hyvän hallinnon perusteet

Atte Kuismin-Raerinne

Esiselvityksessä sekä aiemmissa kannanotoissa on koettu automaattinen päätöksenteko hyvän hallinnon perusteita heikentävänä tekijänä. Etenkin huolta on ollut asiakkaan oikeusturvasta, kun hänen päätöksensä tehdään automaattisesti. Automaattinen päätöksenteko ei kuitenkaan automaattisesti johda oikeusturvan heikentymiseen. Sillä voidaan jopa parantaa esim. yhdenvertaisuutta, kun kone päättää samanlaiset asiat samalla tavalla ja erilaiset eri tavalla ja parantaa yleisesti ihmisten pääsyä oikeuksiinsa (access to justice), kun päätöksenteko tehostuu huomattavasti. Automaattisissa päätöksenteossa voi syntyä virheitä, mutta virheet sekä virheen aiheuttanut ongelma voidaan pääsääntöisesti tunnistaa ja korjata. Automaattisella päätöksenteolla voidaan myös vastata asiakkaiden nykyajan tarpeisiin, nopeuttamalla päätöksien saamista.

4) Kuntien osallistaminen

Jaamme Helsingin kaupungin mielipiteen kuntien vahvasta osallistamisesta lainvalmistelussa. Automaattista päätöksentekoa koskeva lainsäädäntö kuitenkin kohdistuu vahvasti kuntiin, jotka tekevät huomattavan määrän rutiiniluonteisia päätöksiä vuosittain ja joissa voitaisiin hyödyntää automaattista päätöksentekoa.

5) Sääntöpohjainen automaatio

Koemme, että valmistelun rajausta vain sääntöpohjaiseen automaatioon on epätarkoituksenmukaista. Tekoälyratkaisuja on jo käytettävissä ja niiden merkitys päätöksenteon automatisoinnissa kasvaa jatkuvasti. Ottaen huomioon Suomen hallituksen linjaukset tekoälyn hyödyntämisessä sekä EU:n komission EU:n laajuiset tekoälyn hyödyntämiseen tähtäävät tavoitteet, olisi hyvin perusteltua tutkia myös tekoälyratkaisujen lainsäädännöllisiä haasteita automaattisessa päätöksenteossa. Vaarana on muuten, että lainsäädäntö on auttamattomasti vanhentunut sen valmistuttua.

6) Julkisuus

Päätöksenteon algoritmien julkisuus on hieman tulkinnanvarainen vaatimus. Vaarana on, että liian yksityiskohtainen julkisuus ei oikeastaan avaa asiaa asiakkaalle laisinkaan, ellei hän satu olemaan tietotekniikkaan syvällisesti perehtynyt. Julkisuuden vaatimus voitaisiin ratkaista vaatimalla lailla avointa lähdekoodia, minkä lisäksi päätöksestä tulisi ilmetä yleiskielinen selostus käytetystä ohjelmistosta.

Kiitos yhteydenotostanne ja toivottavasti vallitsevasta tilanteesta huolimatta valmistelu etenee nopealla aikataululla.

SUOMEN KUNTALIITTO

Atte Kuismin-Raerinne Juha Myllymäki
Avustava lakimies

Lakiasian johtaja

Atte Kuismin-Raerinne

Liite Liitteenä Helsingin ja Tampereen kaupunkien keräämät tiedot

Jakelu Oikeusministeriö

Tiedoksi Kuutoskaupungit

Atte Kuismin-Raerinne

Liitteet

Helsingin tiedot

Tampereen tiedot

